

A hadtápbiztosítás fejlődése 1945—1970-ig

*Dr. Csabai Károly ezredes, a hadtudományok kandidátusa,
Dr. Pisztrai László ezredes*

A Magyar Néphadsereggel egyidős a hadtápszolgálat is, így a néphadsereghez hasonlóan a hadtápszolgálat is hosszú utat tett meg a Horthy-hadseregtől örökölt anyagi szolgálattól a korszerű követelményeket kielégítő hadtápszolgálatig.

Jelen tanulmányban erről a nehéz, küzdelmes útról kívánunk rövid áttekintést adni.

A Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának fejlődését a szervezet, az anyagi-technikai fejlesztés alkalmazási, ellátási, gazdálkodási, irányítási elvek figyelembevételével tulajdonképpen négy időszakra bonthatjuk:

① — az első időszak a demokratikus hadsereg megalakulásától — a hadtápszolgálat létrejöttéig;

② — a második időszak a hadtápszolgálat kialakulása és megszilárdulása;

③ — a harmadik időszak a hadtápszolgálat újjászervezése az ellenforradalom után;

④ — a negyedik időszak a hadtápszolgálat korszerű követelményeknek megfelelő kialakítását öleli fel.

Bár minden egyes időszakot jól megkülönböztethető sajátos vonásokkal lehet megjelölni, de közülük néhány különösen jelentősnek tekinthető. Vonatkozik ez elsősorban az általunk ismertett időszakok közül a másodikra, amely a szovjet hadsereg tapasztalatai alapján a mai értelemben vett hadtápszolgálat kialakítását eredményezte. Ugyanez elmondható a negyedik időszakról, amely a korszerű hadászati-hadműveleti követelményeknek megfelelő hadtáptagozatok szervezetének alkalmazási, gazdálkodási elveinek kialakítását hozta.

A magyar demokratikus hadsereg megalakulása, ellátó (anyagi) szolgálatának szervezete

Folyt még a II. világháború, amikor 1944. december 21-én Debrecenben megalakult a demokratikus Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja.

Az ideiglenes kormány programjában — többek között — kifejezésre juttatta, hogy fegyveres erővel vesz részt a Szovjetunió oldalán a hitlerizmus megsemmisítésében és december 30-án hadatüzent a fasiszta Németországnak.

A Szovjetunió az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezményben lehetővé tette, hogy a demokratikus Magyarország fasizmus elleni harcra legalább nyolc nehéz fegyverzettel ellátott „gyaloghadosztály”-t állítson fel. Ezzel de iure kezdetét vehette az új demokratikus „... szabadságért, jogért, függetlenségért harcoló Magyar Nemzeti Hadsereg”¹ felállítása.

Az új hadsereg felállításának egyik alapfeltétele volt legfőbb katonai irányító szervének a Honvédelmi Minisztériumnak 1945. január 20-án törént szervezeti létrehozása.²

Január 30-án az Ideiglenes Nemzeti Kormány toborzási felhívással fordult a magyar néphez, s ezzel január 31-én de facto is megkezdődött az új hadsereg szervezése.

Az új demokratikus hadsereg jellegében, feladatában, céljában, szervezetében és részben személyi állományában is alapvetően különbözött a felszabadulásunk előtti hadseregtől. A legjelentősebb szervezeti változás a nevelő tiszti intézmény volt.

A megalakuló kerületi és kiegészítő parancsnokságok, valamint a katonai kerületenként felállításra tervezett gyaloghadosztályok „hadrendi szervezése”³ azonban 1948-ig — új hadseregünk szocialista fejlődésének, a Magyar Néphadsereg szervezésének megkezdéséig — lényegében a háború alatti katonai vezetési-szervezési elvek alapján épült fel. Így a magyar demokratikus hadsereg anyagi szolgálata is szakmailag szintén az említetteknek megfelelő katonai anyagellátási rendszerben jött létre és kezdte meg működését.

Ennek megfelelően a csapatok anyagi-technikai-egészségügyi biztosítását a szolgálati ágak végezték.

A szolgálati ágak⁴ egységes irányítását és vezetését, alsó parancsnoknágnál a *parancsnok utasításai szerint a segédtsízt (második segédtsízt)*,

¹ PI. Archivum. Röpiratgyűjtemény IV/2/1945/4701.

² Szervezete a HL HM Elnökség 1945/20034. sz. irata szerint: Elnökségből. Szervezési-, Személyi-, Anyagi-, Hadművelési-, Polgári-, Nevelői- és Hadbírói csoportokból állt.

³ „A haderőnek parancsnoklási és szervezetszerű tagozódása.” H. Sz. I. Rész 2. §. 59. pont.

⁴ H. Sz. I. Rész 2. § 71. pont.

a hadosztály parancsnokságoknál a vezérkari főnök utasításai szerint az (I/c) anyagi vezérkari tiszt irányította. Emellett különösen hangsúlyoz-
nunk kell, hogy szakmai szolgálatiág-vezetők, miután a hadműveleti egy-
ség (a hadosztály) képezte az ellátási egységet csak seregtesteknél⁵ mű-
ködtek.

A szolgálati ágak tagozódása:

I. Szállító szolgálat:

II. Ellátó szolgálat:

- a) lőszer és fegyverzet pótlás,
- b) egészségügyi szolgálat,
- c) állategészségügyi szolgálat,
- d) hadbiztossági szolgálat:
 - a) élelmezés,
 - b) ruházat és felszerelés,
 - c) pénzellátás;
- e) vonat-szolgálat (fogatolt és gépkocsi), ló- és üzemanyag pótlás,
- f) műszaki (híradó) anyagi szolgálat,
- g) anyaggyűjtő szolgálat.

III. Hadtápszolgálat:

- a) személyirányító szolgálat,
- b) tábori postaszolgálat,
- c) katonai igazságszolgáltatási szolgálat,
- d) katonai közigazgatási szolgálat,
- e) tábori rendőri, egészségügyi rendőri és kémelhárító szolgálat,
- f) egyéb hadtápszolgálat.

I. A szállító szolgálat feladata volt a csapat-, és anyagszállítások lebo-
nyolítása; szállítóeszközök megszervezése, üzembehelyezése, karbantar-
tása, utánpótlása; szállítónalok (vasutak, közutak) karbantartásának,
kibővítésének irányítása; vasutaknál eme munkáknak végrehajtása is.⁶

Úgy a csapatoknál, mint a hadosztálynál a szállító szolgálatot a „vo-
nat” látta el.

A „vonat” személy-, vagy anyagszállításra oszlopokba foglalt foga-
tolt, vagy gépkocsi szállítóeszközökből, ellátó alegységekből, illetve málhás
állatokból, vágóállatokból állt a hozzájuk szervezett személyi állománnyal.

A csapatoknál „csapatvonatot” szerveztek, a hadosztálynál a „had-
osztályvonat” (seregvonat) végezte a szállításokat.

II. Az ellátó szolgálat kielégítette és biztosította a csapatok minden-
nemű (lőszer, élelem, üzemanyag, műszaki stb.) anyagi szükségletét, el-
látta az egészségügyi és állategészségügyi szolgálatot és az anyaggyűjtést.

Hadosztálynál az ellátó szolgálaton belül a szolgálatiág-vezetői te-
endőket:

⁵ A Harcászati Szabályzat szerint seregtestek voltak: a hadműveleti egy-
ségek, a hadtest és a hadsereg. H. Sz. I. Rész, I. fejezet 2. § 61. pont.

⁶ H. Sz. I. Rész, 2. fejezet 2. § 71/b. pont.

- lőszer és fegyverzet pótlására tüzérfegyvernemi tiszt;
- az eü. szolgálatban orvos-tiszt;
- az állategészségügyi szolgálatban állatorvos-tiszt;
- a vonat, ló- és üzemanyag-szolgálatban fogatolt vonat, illetve gépkocsizó vonat tiszt;
- a műszaki (híradó) szolgálatban műszaki, illetve híradó tiszt;
- az anyaggyűjtő szolgálatban fegyvernemi képzettséghez nem kötött tiszt látta el.

Sajátos ellátó szolgálati ág volt a *hadbiztossági szolgálat*, mely anyagnemei, szervezeti felépítése és szolgálati mechanizmusát tekintve lényegesen eltért az egyéb fegyvernemi, illetve szakmai anyagi szolgálati ágaktól, illetve azok működésétől.

A hadbiztossági szolgálat ugyanis magában foglalta a csapatok:

- élelemmel (vízzel);
- ruházattal, felszereléssel és
- pénzzel való ellátását, valamint a gazdaszat-közigazgatási szolgálat vezetését és ellenőrzését.⁷

A hadbiztossági szolgálat fenti feladatait kettős alárendeltségben végezte. Éspedig:

1. A hadosztálynál az élelmezési, ruházati és felszerelési ellátó szolgálatban szakmai szolgálatiág-vezetőként működött a hadosztály e feladattal megbízott hadbiztosa az I/c anyagi vezérkari tiszt irányítása alatt, a hadosztály vezérkari főnök alárendeltségében.

2. A hadosztály (kerületi parancsnokság) hadbiztosság (vezető hadbiztosa) mint honvéd „I. fokú gazdaszat-közigazgatási hatóság” önállóan végezte a csapatok pénzellátását⁸, valamint a számadótestek⁹ pénz- és anyagszámolásának vezetését, ellenőrzését és a katonai hatósági káreljárásokat. A hadosztály hadbiztosságok, mint „I. fokú gazdaszat-közigazgatási hatóságok” a „II. fokú gazdaszat-közigazgatási hatóság”-nak, a honvédelmi miniszternek (illetékes hadbiztosságának) közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartoztak.

A hadbiztosságok az önálló hatáskörű pénzellátást és számellenőrzést a közvetlen szolgálati alárendeltségükbe tartozó számvevőségekkel együtt végezték.

A számadótesteknél a pénz, termény, anyagjárandósági illetmények és anyagok elszámolásának végrehajtó szervei a hadosztály (kerületi parancsnokságok) hadbiztosságának közvetlen szakmai alárendeltségében működő gazdasági hivatalok voltak. A gazdasági hivatalok azonban a csapatok szervezésében működtek, mint a hadbiztossági szolgálat végre-

⁷ Hadbiztossági Szolgálat (Szabályzat) 1. §.

⁸ H. Sz. III. Rész, 1. fej. 1. §. 2. pont, 3. bekezdés.

⁹ Számadótestek olyan gazdálkodási egységek voltak, amelyek az állományukba tartozó vagy oda utalt személyek, állatok, pénz, termény, anyagjárandósági illetmények és honvédségi anyagoknak elszámolásával kapcsolatos teendőit végezték. (Minden z., o., e. pság, valamint a seregtest pság-ok törzse számadótestet képzett.) (G—19 Segédlet Gazdasági és Számviteli Utasítás I. Rész, 1. fejezet 1. §.)

hajtó szervei és szervezetszerűen a számadótest parancsnok (ezredparancsnok, zászlóalj-, osztály-, seregtest törzs alosztályparancsnok) közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartoztak.

A gazdasági hivatal élén egy gazdasági tiszt, a gazdasági hivatalfőnök állt. Ezredeknél (esetleg zászlóaljknál) a gazdasági hivatalok állományába beosztott gazdasági tisztet is szerveztek. Mindemellett a csapatoknál például élelmező vagy ruházati tiszt teendőket ellátásával más — nem gazdasági tisztet — is meg lehetett bízni.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy a pénzgazdálkodásban és honvédségi anyagelszámolásban önálló hatáskörű hadbiztossági szolgálat szervezeti felépítését és működési mechanizmusát illetően:

— *vezető szolgálatból* (ellátták a hadbiztosságok, illetve az oda beosztott szakképesítésű hadbiztos tisztek);

— *végrehajtó szolgálatból* (ellátták a számadótestek gazdasági hivatali, illetve az oda beosztott szakképesítésű gazdasági tisztek), és

— *ellenőrző szolgálatból* (ellátták a hadbiztosságok közvetlen szervezeti alárendeltségében működő számvevőségek, illetve ezek szakképesítésű katonai számvevőségi tisztviselői) állt.

III. A hadtápszolgálat szervei „M” esetén kerültek volna felállításra. Hivatásuk volt a hadműveleti terület „katonai közigazgatás”-i feladatainak ellátása.

Szabályzatban meghatározott ilyen feladataik:

— a működő seregtestek és anyaország közötti összeköttetés szabályozása és biztosítása;

— erőforrások kihasználása;

— utánszállítás előkészítése, útkarbantartás, útrendészet; vasútbiztosítás;

— polgári lakosság személy- és jogbiztonságának, közlekedésének szabályozása, a rend és fegyelem fenntartása;

— kémkedés, ellenséges propaganda megakadályozása;

— iskolák ellenőrzése, kultúrintézmények, műtárgyak őrzése;

— hadifoglyok átvétele és elszállítása.

A felsorolt feladatokat a hadtápszolgálat e célra megfelelően szervezett hadtápcsoportokkal látta el.

Az eddig elmondottakból három egyértelmű következtetést vonhatunk le:

1. Az új demokratikus hadseregben és a mai néphadseregben a „hadtápszolgálat” nem azonosítható.

2. A volt hadbiztossági szolgálat szintén nem felelt meg a mai hadtápszolgálatnak.

3. A mai értelemben vett hadtápszolgálat az új demokratikus hadseregben vezérkari szolgálat; úgynevezett „hadműveleti anyagi szolgálat” volt.

Fentiek előrebocsátása után:

a) A puskás század anyagi szolgálatát a század szolgálatvezető végezte. Alárendeltségébe tartozott a „fogatolt” századvonat, mely ütközet, eleség és málha vonatra tagozódott. Az ütközet vonat lőszer- és mozgókonyha részlegből, vagyis egy lőszerkocsiból és egy mozgókonyhából állt. Az eleségvonat és a málhavonat egy-egy fogatolt országos jármű volt.

A század egészségügyi szolgálatát a század egészségügyi tiszthelyettes és 4 sebesültvivő látta el.

b) A gyalog zászlóalj (egyben már számadótest is) anyagi szolgálatát a zászlóalj segédtiszt irányította. Alárendeltségébe tartozott a fogatolt „zászlóalj vonat”. A zászlóalj vonat ütközet és málhavonatra tagozódott.

A vonatonál helyezkedett el:

— a gazdasági hivatal (pénz, élelmezési, ruházati ügyeket intéző gazdaszat-közigazgatási végrehajtó szervezet), melynek főnöke közvetlenül a zászlóaljparancsnoknak (egyben számadótest parancsnok) volt alárendelve;

— a zászlóalj egészségügyi szolgálata, melynek élén állt a zászlóalj vezető orvos. Állományába 2 kötszervivő és egy segélyhely felszerelés tartozott.

c) A gyalogezred (és az önálló zászlóalj) anyagi szolgálatát az ezredparancsnok második segédtisztje irányította. Alárendeltségébe tartozott a fogatolt „ezredvonat”. Ez ütközet, eleség és málhavonatra tagozódott.

A gyalogezred egészségügyi szolgálatát az ezredparancsnok közvetlen alárendeltségében az ezred vezető orvos irányította. Szervezetéhez 2 kötszervivő, 1 segélyhely felszerelés, 3 fogatolt sebesültszállító kocsis és 2 egészségügyi anyagi kocsis tartozott.

d) A gyalog hadosztály anyagi szolgálatát a ho. vezérkari főnök alárendeltségébe tartozó anyagi vezérkari tiszt, és az önálló ágazati vezetők: a vezető hadbiztos, a vezető orvos és a vezető állatorvos irányították. Ezek végrehajtó szervei a hadosztály vonatparancsnok alárendeltségébe tartozó „hadosztályvonat” szervezetébe tartoztak.

A hadosztályvonat (seregvonat) a vonatparancsnokságon kívül:

— fogatolt szállító kocsis és gépkocsis szállító oszlopokból;

— egy lőszer;

— egy élelmező;

— egy vágóállat;

— egy sütő;

— egy egészségügyi oszlopból, valamint

— egy tábori kórházból;

— egy sebesültszállító gépkocsis oszlopból;

— egy lókorházból;

— egy műhely-, és

— egy műszaki századból állt.

A gyalog hadosztály általában összesen 2 ja. lőszerrel, 3 ja. üzemanyaggal és 5 ja. élelemmel rendelkezett. A hadosztályvonat a „sereg-

vonat körlet"-ében, vagyis a „hadműveleti terület” hármastagozódásában közepén a „csapatkörlet” és „hadtápkörlet” között, az arcvonaltól 15–60 km távolságra helyezkedett el.

Ismeretes, hogy az új demokratikus hadsereg a fegyverszüneti megállapodás alapján a fasizmus elleni befejező harcra alakult. Szervezése, ellátási rendszere a régi struktúrán nyugodott. Korszerűtlensége miatt csupán a fegyverszüneti katonai feltételek minimális teljesítésére volt alkalmas.

Igazán forradalmi néphadsereg szervezésére, ezen belül korszerű hadtáp ellátási rendszer kialakítására csak a háború, valamint a felszabadulásunkat követő belpolitikai küzdelmek befejezése, illetve a háborúban megsemmisült gazdaság szocialista alapokra fektetése után kerülhetett sor. Ennek feltételeit teremtette meg az 1947. február 10-én Párizsban aláírt békeszerződés és a kommunista párt fordulat évében, 1948-ban aratott politikai győzelme.

II.

A Magyar Néphadsereg hadtápjának kialakítása

A fordulat éve után napirendre került a fegyveres erők újjászervezése is. Ennek keretében kezdődött meg a néphadsereg átszervezése, melybe szervesen illeszkedett be az eddigi anyagilag szolgálata átszervezése és a szovjet hadsereg szervezetéhez hasonló hadtápszervezet kialakítása.

Az anyagi szolgáltatás átszervezése során jött létre a hadtápszolgálat, a tü. fegyverzeti szolgáltatás, a mű., vv., hír., anyagi és a pü. szolgáltatás. Az MN hadtápszolgálat főnökének a következő szolgálati ágakat rendelték alá:

- a közúti szolgáltatás;
- a katonai vasúti közlekedési szolgáltatás (csak háború esetén);
- a gépjármű szolgáltatás;
- az élelmezési és lótáp-ellátó szolgáltatás;
- a ruházati és vonatanyag szolgáltatás;
- az egészségügyi szolgáltatás;
- az állategészségügyi szolgáltatás;
- az elhelyezési szolgáltatás.

A gépjármű szolgáltatás keretébe tartozott a gépkocsi szállító és az üzemanyag-szolgáltatás.¹⁰

Az így kialakított hadtápszolgálat helyzetét a következőképpen jellemezhetjük:

1. Az újonnan létrehozott hadtápszolgálat háborús szervezete csaknem teljes egészében azonos volt a Szovjet Hadsereg Nagy Honvédő Háború utolsó időszakában meglévő szervezetével. Ennek megfelelően az MN három alapvető hadtáptagozattal rendelkezett:

- csapathadtáppal;
- hadsereghadtáppal; *Nem volt HDS rész!*
- központihadtáppal.

¹⁰ Gépjármű Szolgálati Utasítás, HM 1951. 93., 574. pont.

a) A csapathadtáp háborús szervezetét az akkori szabályzatok¹¹ a következőképpen jellemzik:

— lövészászlóalj hadtápjaja: ellátó szakasz, z. eü. szakasz;

— ezred hadtápjantézetei és egységei: e. szállító szd. (45 országos jármű — 22 t, 5—10 tkg. — 15—30 t, összesen 37—52 t teherbíróképességgel), e. raktárak, ruh. ag. javító műhely, tü. jav. műhely, gjmű. jav. műhely, e. eü. szd., e. áeü. osztag;

— hadosztály hadtáp alakulatai, intézetei: száll. gk. század (45—80 gjmű. 130—240 t teherbíró képességgel), eü. z. napi 500 fős áteresztő-képességgel¹², ho. áeü. kórház, TMS 10—15 t kapacitással, ho. felvételezőhely (tü., élm., ruh., üza.-raktárak), ruh. ag. jav. műhely, tü. jav. műhely, gépjármű jav. műhely.

A csapathadtáp felépítése támadásban a következő volt:

— z. htp. 0,5—4 km-ig;

— e. htp. 3—9 km-ig;

— ho. htp. 6—20 km-ig;

A csapathadtáp 1,5 ja. lőszerrel, 6—7 ja. üza.-gal, 5—6 ja. élm.-rel és 3—4 ja. ló táppal rendelkezett.

b) A hadsereghadtáp a következő htp. intézetekkel és alakulatokkal rendelkezett:

— hadsereg anyagi alap;

— hadsereg kórházi alap;

— áeü. intézetek;

— száll. alakulatok;

— közúti alakulatok (út-, hidépítő, útforg.);

— kat. va., közlekedési alakulatok;

— javító-kiürítő intézetek és alakulatok;

— hadbiztosi intézetek (TMS, vágóosztag);

— zsákmánygyűjtő alakulatok;

— egyéb hadtáp intézetek és alakulatok (hadifogoly állomások, gyűjtő-irányító központok, híradó egységek).

A HDS hadtáp a HDS hadtáp körletben települt 50—100 km-es mélységben és a HDS anyagi alap telepítésére önálló vasúti körlettel rendelkezett, melynek hátsó határán elosztó állomás létesült. A HDS raktárak telepítésére ellátó (3—4) állomásokat jelöltek ki.

A HDS hadtáp általában három lépcsőben települt:

— első lépcsőben (20—30 km mélységig) — az első vonalbeli kórházak, előretolt hadsereg anyagi alap (ELAP), a száll. alakulatok egy része, a HDS hadtáp pság stb. tartozott;

— a második lépcsőben (25—40 km mélységben) a csapatokhoz legközelebb eső ellátó állomás, a tábori kiürítő állomások első részlege, kórházak és jav. intézetek tartoztak;

— a harmadik lépcsőbe (60—100 km mélységben) a többi intézet tartozott.

¹¹ Techminimum a hadtápszolgálat számára. HM, 1950.

¹² Ideiglenes tábori eü. szolgálati szabályzat. 1950. 83. old.

105
1,5

A támadó hadművelet ag.-szüksége 30—50 000 t volt, melynek 30—90%-át lőszer, üza., élm. és lőtáp tette ki. A lőszer fogyasztás a hadművelet első napján elérte egység viszonylatban a 3—4 ja.-t is.¹³

Ebben az időszakban mint látható a kor követelményeinek megfelelő csapat és hadsereg hadtáp szervezet kialakult és a gyakorlatok tapasztalatai alapján képes volt a ráháruló feladatokat megoldani. Ezt nagymértékben elősegítették az 1950-ben fegyvernemenként, szolgálati áganként kiadott Általános ismeretek (az ún. techminimumok). Később ezek továbbfejlesztéseként megjelentek — főleg a békeellátással foglalkozó — különböző szolgálati utasítások, melyek már sokkal körültekintőbben határozták meg az adott szolgálati ágak feladatait.

Ha esetenként mégis jelentkeztek problémák az ellátásban azt részben a technikai eszköz ellátottság elégtelensége, másrészt a hadtáp személyi állománya gyakorlatlansága okozta. Így volt ez pl. az 1952. évi „MANÖVER” gyakorlaton is, ahol bizony a fentebb említett okok miatt az élelemellátás eléggé akadozott.

2. A hadtápszolgálat békében a csapatok ellátását szigorú ellátási normák alapján végezte. Pl. az élelmezés változatossága érdekében az akkori Élelmezési Utasítás csak a pótszerzést tette lehetővé, de más élelmiszer beállítását már nem.¹⁴ A békeellátás szigorúan centralizált rendszerben folyt, amit az ellátási normák mellett jól illusztrál az is, hogy 1950-ben a csapatgazdálkodás fogalmát, a kötelmeket, végrehajtásukat a már hivatkozott, s alapvetően a háborús hadtápbiztosítás elveit rögzítő Techminimum tartalmazta 8—10 oldal terjedelemben. Mindezeket később a szolgálati áganként kiadásra került szakutasításokkal már jelentősen kiszélesítették, de a centralizált ellátási rendszer miatt továbbra is csak az egységes eljárási elveket rögzítették.

Ez a rendszer a legsúlyosabban az élelmezési szolgálatot sújtotta, amely irányítlap alapján végezte a választékszegény (száritott burgonya, savanyú káposzta) ellátást. Valamivel jobb helyzetben volt a ruházati szolgálat, melynek tevékenységét viszont az öltözet formaváltozása, főleg pedig annak minőségi leromlása nehezítette. A gépjárműszolgálat — a harcokocsizó és mechanizált csapatok kivételével a hadtáp kötelékébe tartozott, s végezte az üzemanyag ellátást. Ebben az időszakban az üza.-szolgálatot egységeknél pl. tü. e.-nél csak raktáros és esetleg írnok képviselte. Az akkori korszakú gjmü. üzemanyag ellátását, így is zökkenőmentesen biztosítani tudták.

3. A mai értelemben vett hadtápszolgálat kialakítása az MN gyorsütemű fejlesztésével párhuzamosan rendkívül élességgel vetette fel a hadtáp kaderszükséglet gyors biztosítását. Ennek érdekében erőteljes tisztképzés indult meg, amely a hadbiztosi tisztképzéssel kezdődött, majd 1949 őszén a Hadtáp Tiszti iskola létrehozásával folytatódott. Emellett nagy számban szerveztek rövid, 3 hónapos tanfolyamokat is a tiszti szükséglet biztosítására. Ez a folyamat 1952—53. után jelentősen csökkent, 1957-ben pedig teljesen megszűnt.

1952-től ZMKH hly. o. indul.

¹³ Általános alapismeretek a tüzér tisztek számára 1950. 57. old.

¹⁴ Utasítás az MN élelem és lőtápellátó szolgálatára 1953. 259. pont.

4. A tömegpusztító eszközök megjelenése, a csapatok gépesítése 1954-55-ben a hadtápszolgálat szervezetében is változást hozott. Kivált a gépiarmú szolgálat a hadtápszolgálat szervezetéből, ugyanakkor az űrszolgálat önállósult a hadtápszolgálat keretében, az áéü. szolgálat megszűnt, a vonatanyag ellátás pedig lassan elsovadt. Az így átszervezett hadtáp jobban megfelelt a követelményeknek.

hip. napról utfejes
A jó, mert error htp.
ent papaluk
nem
Vat

III.

A hadtápszolgálat tevékenysége 1956-tól 1961-ig

A hadtáp az 1956-os ellenforradalom felszámolásában résztvevő karhatalmi egységek, alegységek közvetlen ellátását végezte 1956/57 telén, majd 1957 tavaszán az akkori követelményeknek megfelelő szervezetre lért át. Ma már úgy tűnik, hogy néhány kérdésben talán a megkívántnál is szerényebb keretek közé húzódtott, amely azután az 1960 után megindult fejlesztési időszak során egyes kérdésekben (pl. hadtáp tisztképzés, üdülőhálózat) még most is károsan érezteti hatását.

A hadtápszolgálat 1957 tavaszától, az 1955-ös szervezési módosítás óta kialakult szervezetben folytatta tovább tevékenységét, külön gondot fordítva a rendelkezésre álló anyagi és pénzeszközök gazdaságos kihasználására és ezen keresztül a csapatok ellátási színvonalának javítására. Ennek keretében kezdődött meg az ételmezési szolgálatban a kisegítő gazdaságok kiterjedt szervezése, a természetbeni ellátás rovására a helyszíni beszerzés kiszélesítése. A ruházati szolgálat az új mintájú ruházat kialakítása mellett áttért a csapatok és a ht. állomány érdekeltségét növelő pénzgazdálkodás rendszerére.

A gazdálkodási rendszer tökéletesítése mellett egyik fő feladat a csapatok harctevékenységének folyamatos hadtápbiztosítási feladatokra való felkészítése volt. Ez a munka tulajdonképpen 1957 tavaszán már be is indult. Így pl. az 1957-es kiképzések során célul tűztük ki a hadtáp tisztái állomány összekovácsolását, s az őszi parancsnoki és törzszervezési gyakorlatok során kezdeti eredményeket értünk el a harcászati, hadműveleti feladatok hadtápbiztosításának megtervezésében. Emellett megkezdődött az 1955-ös hadtápbiztosítási elvek kritikai vizsgálata, főleg a hadtáp mozgékonyságának fokozása, mozgó hadtáp lépcsők létrehozása útján.

1958 nyarán már a csapatok törzszervezési gyakorlatai mellett hadsereg szinten parancsnoki és törzszervezési gyakorlat is levezetésre került, melynek során a hadtáp törzs többé-kevésbé összekovácsolódott. Sikeresen oldotta meg feladatait a hadtápszolgálat az 1958. évi őszi, csapatgyakorlaton is, ahol az ellátási feladatok mellett a ho. hadtáp harc alatti előrevonását, az anyagellátási tevékenységét is gyakoroltatták.

1959-1961 között számtalan parancsnoki és törzszervezési, csapatgyakorlat folyamán folytatódott a hadtáp törzsek, egységek, alegységek összekovácsolása. Jártasságuk fokozása főleg a baráti szovjet csapatokkal együttműködésben végrehajtott parancsnoki és törzszervezési gyakorlatok során. Emellett ezeken a gyakorlatokon a tapasztalatok alapján egyre inkább felmerült az 1955-ben kialakított hadtáp szervezeti, ellátási rendszerének továbbfejlesztése is, a következő okok miatt:

orok

① — a csapathadtáp békeszervezete rendkívül alacsony a hadiszervezethez viszonyítva, s így a csapatok egyre magasabb szintű harcalkészültségbe helyezését nem biztosíthatja;

② — a hadsereg hadtáp túl nehézkes (150 htp. eg., intézet, szerv tartozott állományába) és nem képes biztosítani az egyre növekvő ütemmel támadó csapatok ellátását.

Mindezek a problémák már jelezték a változtatások szükségességét, de megvalósításukra már az MN gyökeres átszervezése keretében került sor.

IV.

Az MN korszerű hadtápbiztosítási rendszerének kialakítása

Az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején a korszerű harc-eszközök főleg a nagy hatótávolságú rakétaeszközök kialakítása és rendszerbeállítása folytán hadügyi forradalom zajlott le. Ennek eredményeképpen új elvek alakultak ki: a korszerű háború jellegéről, lefolyásáról, a hadviselés módjáról, a haderőnemek szerepéről, a hátszország megváltozott helyzetéről. Mindezek természetesen vetették fel a fegyveres küzdelem sikeres kimenetelében szerepet játszó biztosítási ágak, így a hadtápbiztosítás helyét, szerepét, jelentőségét is.

A fenti tényezők sokoldalú elemzése alapján került sor az 1960-as évek elején:

- a korszerű hadtápbiztosítási elvek kialakítására;
- a hadtáp tagozatok helyének, szerepének átértékelésére;
- a hadászati hadtáp fokozott mérvű kiépítésére.

1. A hadtápbiztosítás szervezete egyre jobban igazodott a korszerű fegyveres harc követelményeihez. Ennek megfelelően:

— véglegesen kialakult a hadművelet elveinek megfelelő csapat — hadműveleti — hadászati tagozatokból álló hadtápbiztosítási rendszer;

— teljes mértékben mozgékonyá vált a csapat és hadsereg hadtáp. Jelentős mértékben javultak a csapathadtáp háborúra való felkészítésének feltételei azáltal, hogy az alegység, egység hadtápok, csaknem teljesen, a magasabbegység hadtápok jelentős részben már békében létrehozásra kerültek;

— létrehozásra került a szárazföldi csapatok hadtápbiztosításának alapját képező, MN viszonylatban a front hadtáp szerepét betöltő tábori hadtáp tagozat;

— megkezdődött a hátszország megváltozott szerepének megfelelően — a központ hadtáp tagozat erőteljes kiépítése, elsősorban a szállítások folyamatosságát biztosító átrakó körletek előkészítésével és a gyógyító hálózat átszervezése útján.

2. Jelentős mértékben bővült az anyagi biztosítás cikkeinek nomenklatúrája. Új ellátási anyagok (rakéta, rak. űza.) kerültek rendszerbeállításra, kezdetét vette a szállítás gyorsítását szolgáló csomagoló és rakodó eszközök kialakítása.

*Ellő. r. - am felgy. munka kibővíteni és
jornai rendszerű felkötésre, olyan meg-
adott tervezése, amely a rövid megadás-
ból. nemebből való ellátást lehetővé teszi.*

Nagyban javította a csapatok béke és háborús anyagellátásának feltételeit az, hogy a honi lé. csapatok raktárai a központ hadtáp állományaiba kerültek és ezzel lehetővé vált a korszerű követelményeknek megfelelő területi ellátási rendszer kiépítésének megkezdése.

Az 1960-as évek elejétől megkezdődött, s az 1960-as évek közepére már erőteljesen érvényesült a békeellátási tevékenységben az anyagi és pénzeszközök gazdaságosabb felhasználását biztosító pénzgazdálkodás széleskörű alkalmazása, a csapatok helyi erőforrásainak egyre jobb (ki-segítő gazdaságok fejlesztése, csapatépítkezés) kihasználása.

3. Nagymérvű fejlődés ment végbe a hadtáp technikai eszközök fejlesztése terén. Egyes, azelőtt szinte technikával nem rendelkező szolgálati ágak valóságos technikai szolgálati ágakká változtak. Elég itt utalni az üzemanyag, élelmezés, egészségügyi szolgálatra.

4. A hadtáp szervek anyagi, technikai eszközfejlesztése nem maradhatott hatás nélkül a vezetészervekre sem. A megnövekedett feladatok bonyolultsága az 1960-as évek közepén a hadtáp törzsek hadműveleti jellegének erősítését (maeg.-nél hadtáp TÖF-ök, e. hadtápnál szerv. ti.-ek szervezését) az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése folytán a kialakuló gazdálkodási tevékenység a közigazgatási szervek létrehozását, a vezetési színvonal továbbjavítása pedig a vezetésgépesítési rendszer szervező apparátusának létrehozásához vezetett.

Az 1960-as évek óta tehát a hadtápszolgálat ugrásszerű fejlődésen ment keresztül, melynek eredményeként a 25 éves hadtápszolgálat képes a ráháruló harckészültségbe helyezési, béke gazdálkodási feladatokat eredményesen megoldani.

A HRSZ elterjedését rövid időnormái következtében meg kellett oldani a Mh-ot követően, nemcsak a célterület, gyors megoldást biztosító módszert. Ezt a követelményben feladatok meg:

- első lépés" egyet, magy. elvétel a
- lőve és utó. fr.-on való bevetése,
- a területen rögzítéshelyeinél növekedés
- különböző robbanó anyagok, fegyver.
- hidak építése,
- a robbanóhelyek forgalmi rendszerét
- hidak építése, átterelési rendszer²³
- növekedés,
- célterületi szervezés, y. terület.